

ՀԱՅ ԷԼԵՐ

— + —

Այս քնդհանուր տնտեսական տակ պիտի հը-
րատարակենք «Անահիտ»ին մէջ Հայոց հին
ֆնարին կարգ մը արտադրութիւնները, որոնք
դեռ մեծ մասամբ ձեռագործներէն զուրա չեն ե-
լած եւ անմանօթ են մեր հասարակութեան :
Իրենց պատմական ու կրօնական երկատիրու-
թիւններն զատ, մեր նախնիք մեզի թողած
են անհամար քանաստեղծութիւններ, եկեղե-
ցական տաղեր, խորհրդանշանական քերթու-
ածներ, սիրոյ կամ խնջոյքի երգեր, զորոյցներ
ու նկարազրութիւններ որոնց մէկ փոքր մա-
սը միայն հրատարակուած է մէկ քանի
ամսաթիւթներու մէջ ինչպէս եւ մէկ քանի
հատորներով («Քնար Հայկական», «Համով-հո-
տով», «Մանասայ», «Հայկեր» Արիստակէս Վ.
Տեղիկանցի, Կոստանդնուպի «Ժողովածու»-
ները, եւն) : Այդ բոլոր հրատարակութիւն-
ներն քնդհանրապէս «քանարական» զոյն
մը ունին. մեր հին քերթութեան այդ նշխար-
ներուն «գրական» նշանակութիւնը դեռ չէ
ըմբռնուած, չէ՝ արժեցուցուած ինչպէս որ
պատշաճ է եւ հարկաւոր. մեր արդի գրական
շարժումին մէջ անոնք չունին իրենց տեղը
զոր կրնային ունենայ, չեն ներգործած ազդե-
ցութիւնը զոր կոչուած են ներգործելու՝ երբոր
ճանաչուին ու տարածուին իբրեւ ամէն բանէ
առաջ «գրական» էջեր : Մենք պիտի հրատա-
րակենք անոնցմէ ամբողջ շարք մը, ընտա-
նաբով, առանց զբաղելու անոնց անտիպ կամ ար-
դէն տպուած ըլլալուն խնդրովը, զանոնք տա-
լով մեր ընթերցողներուն իբրեւ «Հայկական
բանաստեղծութեան էջեր» : Այդ շարքին մէջ
պիտի գնենք նաեւ, երբեմն, ժողովրդական
երգեր որոնք մինչեւ այժմ կենդանի պահուած
են Հայաստանի մէջ եւ որոնք շատր հին են ու
այս ձեռագործներու մէջ գտնուածներուն ժա-
մանակակից (ինչպէս որ ձեռագործներուն մէջ
կը գտնենք քերթութեանն ու երգեր որոնք
մինչեւ հիմա ժողովրդին բերանը կը պտտին),
եւ վերջապէս, աշխարհաբար թարգմանութիւն-
ներ նախնեաց դասական մատենագրութեան
հատորներ հատուածներու : Այդ հին երգերուն
ու քերթութեանն մէջ անշուշտ շատ քիչ
կարելի է գտնել, նիւթին տեսակէտով, «հայ-
կական» ինքնատուութիւն. Իփրիմով են, մէկ
քանի գլխաւոր ու միշտ յեղիւրդած կրօնա-
կան կամ աշխարհիկ մոթիֆներու շուրջը կը
գտնան անոնք : Եւ ձեւէն մէջ՝ յառախ
խառն ու անաշակ, կը ցուցնեն թիւքանդական,
ստորական ու մանաւանդ պարսկական քանաս-
տեղծութեանց ազդեցութիւնը. բայց անոնց մէջ
կան կտորներալ, բաւական բազմաթիւ, ուր բա-
նաստեղծական զգացման կամ քնարերգական
արտայայտութեան ճշմարիտ ինքնուրուու-

թիւն մը կը յայտնուի որ ազգային խառնուածք
մը կը ներկայացնէ, եւ կամ հետաքրքրաշարժ
ցուցաբերութիւն մը մերային բարքերու,
ձգտումներու եւ մտաւոր ու բարոյական վի-
ճակներու : Մենք կը կարծենք որ մեր գրա-
կան նոր սերունդը, ուշադրութեամբ ուսում
նասիրելով մեր հայերեւելի այս քերթողական
հատուածները, կրնայ անոնց մէջ գտնել ոչ
միայն հին բարքերու, հին լիպուի եւ հին ոճի
ուսումնասիրութեան առարկայ մը, այլ եւ շա-
նեկան ու հարուստ միջոց մը մեր արդի բա-
նաստեղծութեան մէջ արեւելեան ու մասնա-
ւորապէս «ազգային» գրոյշմը ճոխացնելու(*) :

Ա. Զ.

Ա.

ՏԱՂ ԾՆՆԳԵԱՆ ՔՐԵՍՏՈՍԻ

Կայր Կոյսն է յայրին, կայր եւ երկնանայր .
կամբը ծընախի ղկեանս ազգի մարդկան :

Կոյսըն ծընանէր ղկեանս ազգի մարդկան,
կենասառու Փրկիչն ղէակիցըն հօր :

Կայծակնատեսիլ կարմրացայտ ամպոյն
կացեալ սին լուսոյ կանգնեալ է յերկնուստ :

Կարեւոր խմբիցն կանչեն է յերկնից,
կենարար ծընաւ կեցուցիչ մարդկան :

Կերպ մի է գնդէն, կարգ մի է թըւէն,
կանչեն առ հովիւն կարեւոր կոյմամբ :

Կոյսըն ծընանէր, կոյսըն ծընանէր,
կոյսըն ծընանէր ղէակիցըն հօր :

Կրկնեալ առ նոսա կրթական մտօք
կարեւոր կերպիւ կանխեաց է բարձանց :

Կոչէր խորհրդով Կարապետին մայր,
կաքաւէր կըքով կարեւոր պառաւն :

Կորուսեալն եւա կողպպեալ կենօք,
կանգնեալ է վեր, կայր մօտ առ կուսին :

(*) Մեր հրատարակելիք կտորները քնդգրկեալուած
են ղիկնայի եւ վիկնայի Միթիթարեան վանքերուն
գրադարանին ինչպէս եւ Բարդի Ազգային Մտանա-
շարանին ձեռագործներէն :

կոյսըն ծընանէր, կոյսըն ծընանէր,
կոյսըն ծընանէր կեցուցիչ մարդկան:

կոչկոճեալ ոտիւք, կորափիտ անձամբ
կանգնեցաւ ի վեր կուսին խոնարհեալ:

կարմրացայտ աշխուք, կապուտակ շրթամբը,
կոճակեալ հերովք, կայթէր արտասուօք:

կողկողեալ կերպիւ կարկառեալ զբազուկսն,
կրճտէր զատամուռսս, կոծէր յոյժ ըզկուրծսն:

կոյսըն ծընանէր, կոյսըն ծընանէր,
կոյսըն ծընանէր զէակիցըն հօր:

կանչեալ մեծածայն կոչէր զնախնի հայրն,
կանգնեալ Արամայն ի կործանմանէն:

կողկողէր բազիօքն, կըռչէր արտասուօք,
կենարա՛ր Փրկիչ, կեցո՛ղ զկորուսեալս:

կայթելով հովուաց կոչ ասնն խառնց,
կապուտակ ուլիցն կումբ ատեալ կայթեն:

կոյսըն ծընանէր, կոյսըն ծընանէր,
կոյսըն ծընանէր կենաստու փրկիչ:

կետք են երկուցեալ, կայտառք են սարսեալ,
կարկեալ գետք ի գէմս, կոծի ծով ալեօք:

կայ տէրն ի վերայ կապուտակ գետոյն,
կամէր մկըրտիլ կարապետ բազկաւն:

կայր հայր ի վերուստ կանչէր մըկրաչին,
կայ դա իմ որդին կամացն իմ հաճոյ:

կոյսըն ծընանէր, կոյսըն ծընանէր,
կոյսըն ծընանէր կեցուցիչ մարդկան:

կայր եւ սուրբ հոգին, կապուտակ ամպով
կայծակնազուռով կերպիւ աղաւնոյ:

Արդ. օրհնեալ է հայր, լորդին միածին,
Հոգին ճշմարիտ յաւիտեանս ամէն:

Գրադարան վեհօրհայր Գլխաբնի, ՍՐԻԿ ԿՈՍՏԱՆԴ
Տաղարան, թիւ 872

ԵԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա՛լ հիմակ ազատած էինք:

Շոգենաւնիս, լիանիայէն մեկնելէն ի վեր,
ամհին ալիքներուն ձեռք տամարվեց ժամ ան-
ընդհատ չարչրկուելէ ետքը, վերջապէս կրցած
էր ապաստանիլ Սուտայի ծովախորշին մէջ:

Հո՛ն պիտի սպասէինք ամբողջ գիշերը, եւ
գուցէ միւս օրն ալ, որպէսզի ծովը խաղաղէր
եւ կարենայինք ճամբանիս շարունակել զէպ ի
Ալեքսանդրիա: Յունուար ամսուն, Բանթալէոն
ընկերութեան «Ուրանա» շոգենաւին մէջ կը
գտնուէինք: Այսպիսի բաւ է հասկնալու,
կարծեմ, թէ մեր էութիւնները ո՛րչափ ան-
վշտահիշիլ տախտակներու յանձնուած էին:
Բերէէն մեկնելէնս ի վեր, արդէն երեք օր կուռած
էինք ծովուն հետ, որ մասնաւոր ջանք մը
ցոյց կուտար զէշ կատակ մը խաղալու քա-
ռասուն տարին ի վեր իր ջուրերը ճեղքող
«Ուրանա»ին գլխուն:

Երբ նաւը մտաւ ծովախորշին մէջ, կոհակ-
ներու հալածուէն ազատած, ամենքս ալ մեծ-
կակ չուռչ մը առինք: Ճամբորդները, մեծ մասը
յրետացիներ, որոնք Ռեթիսօ կամ Գանտիս
պիտի ելլէին, իրենց կերակուրը եւ գինին
հանեցին մէջտեղ: Ես, միայնակ, որովհետեւ
ծանօթ մը չուռչի, գացի շոգենաւին խելքին
կողմը քանի մը քոռնեաք խմելու, — տաքնալու
համար, եթէ արդարացման պէտք մը կը տես-
նէք, — եւ քանի մը սրկարէթ ծխելու:

Ողբ փոթորկալից էր միշտ, պաղ հով մը կը
սուլէր Աբրթիթի գարաւանդներուն վրայէն,
ու հետուն կը լսուէր ալիքներու փշրուիլը՝
Սուտայի մուտքին եզերքը կոթողած խարակ-
ներուն զգմ Լամպերը հետզհետէ կը սեւեային,
կը թանձրանային գլուխներուս վրայ, չարա-
չուք վազողով մը զէպ իլեռները խուժելով: Լեռ-
ներուն կողքերը, տեղ տեղ, խաղողիներ վա-
ռուած էին որոնց կարմիր բոցերը, հովէն տա-
րուբեր, ու չորս կողմը տարածուած խաւարին
մէջ փալիւռն, տեսակ մը ահաբեկիչ հրապոյր
կուտային մեր առջեւը պարզուած մեծ ու վայ-
րազ տեսարանին:

Ժամերով մնացի հոն: Նաւուն մէջ ճամբորդ-
ները, ճաչերնին աւարտած, կը քնանային հիմա՝
միայն մէկը ինծի հետ, խելքին կողմը, արմուկը
շոգենաւին եկերթին կրթնցուցած, կը նայէր